

פתרון הבחינה

גיאוגרפיה

קיץ תשע"ט, 2019, שאלון: 57282

מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

התשובון מכיל את הפתרון לשאלות בנושא: הפיתוח והתכנון המרחבי

בשאלון זה שבע שאלות, ומהן הנבחרים נדרשו לענות על ארבע שאלות בלבד.

שאלה מספר 1 – מדדי הפיתוח

סעיף א'

דירוג המדינות על פי רמת הפיתוח שלהן מהגבוהה ביותר לנמוכה ביותר:

1. אוסטריה
2. ברזיל
3. פיליפינים
4. זימבבוואה

ביסוס הדירוג:

ככל שתוחלת חיים ברמה גבוהה יותר זה מעיד על פיתוח תשתיות (מים, חשמל) ותברואה מפותחים, רפואה מתקדמת וזמינה ומזון זמין וברמה גבוהה, ולכן אוסטריה היא מפותחת ביותר וזימבבוואה הנמוכה ביותר.

ככל שהריבוי הטבעי גבוה יותר זה מעיד על רמת פיתוח נמוכה יותר בדרך כלל, משום ששיעורי הילודה גבוהים, מעמד אישה נמוך, חוסר מודעות לשימוש באמצעי מניעה, ילדים ככוח עבודה בחקלאות,

ומצד שני ירידה בתמותה. זימבבוואה היא הכי פחות מפותחת כי הריבוי הטבעי בה הגבוה ביותר, ואוסטריה הכי מפותחת כי הריבוי הטבעי בה הנמוך ביותר.

ככל שתמותת תינוקות גבוהה יותר זה מעיד על רמת פיתוח נמוכה יותר. רפואה ברמה נמוכה. תשתיות ברמה נמוכה, ולהפך, ולכן זימבבוואה היא פחות מפותחת משום שתמותת התינוקות בה היא הגבוהה ביותר, ואוסטריה היא הכי מפותחת משום שתמותת התינוקות בה הנמוכה ביותר.

סעיף ב'

המדד המשולב - אינדקס הפיתוח של האו"ם HDI - זהו מדד משולב לפיו קובעים את רמת הפיתוח של כל מדינה בסולם של 0 - 1, כאשר 1 מציין את רמת הפיתוח הגבוהה ביותר. כל מדינות העולם מסודרות בסדר יורד, לפי מדד משולב זה.
על מנת לחשב מדד זה משתמשים בשלושה מדדים מרכזיים:

1. תוחלת חיים

2. שיעור יודע קרוא וכתוב

3. תוצר מקומי גולמי (תמ"ג).

לאחר שקלול כל המדדים כל מדינה מקבלת ציון הנע בין 0-1 ומסמל את מיקומה ביחס לשאר מדינות העולם. אינדקס הפיתוח נמדד כל שנה מחדש.

רמת פיתוח גבוהה 1 – 0.8

מדינה מפותחת ברמה נמוכה 0.8-0.5

מדינה תת מפותחת 0 – 0.5

יתרון של מדד זה שהוא משלב מספר מדדים המשפיעים זה על זה ומושפעים זה מזה בצורה ישירה ועקיפה, ולכן הוא נותן תמונה יותר מדוייקת על רמת הפיתוח של המדינה

סעיף ג'

(1) **הבדלים עיקריים**

תלויים קשישים +65	תלויים ילדים 0-14	זימבבוואה
7% לערך	38% לערך	אוסטריה
25% לערך	14% לערך	

(2) השפעה של שיעור האוכלוסייה התלויה הצעירה בזימבבוואה על מערך השרותים החברתיים בה הוא שהמדינה תצטרך להשקיע כספים רבים במוסדות ובמסגרות חינוך לילדים, כמו גנים, בתי ספר, וכמו כן השקעה בגני משחקים, ומתן סיוע רפואי.

השפעה של שיעור האוכלוסייה התלויה המבוגרת באוסטריה על מערך השרותים החברתיים בה הוא שהמדינה תצטרך להשקיע ולפתח מערך רפואי מסייע לאוכלוסייה זו, בתי קשישים, מוסדות סיעודיים רבים יותר.

שאלה מספר 2 – התחדשות ושימור במרחב העירוני

סעיף א'

מאפיינים של אזורים במרחב העירוני במדינות מפותחות שעוברים התחדשות עירונית: אלו הם אזורים שהתיישנו במשך השנים, והוזנחו, או שאוכלסו בתושבים חלשים מבחינה חברתית. אלו הם האזורים הישנים בדרך כלל בעיר, המרכז ההיסטורי כגון: המע"ר ושכונות המעמד הנמוך והבינוני.

סעיף ב'

סיבות לשמור אתרים היסטוריים במרחב העירוני:

- הפיכת האתר למוקד משיכה לאוכלוסייה אמידה ועליית ערך הדירות, ודרך זה שיקום שכונות מוזנחות.
- חיזוק הזהות של תושבי העיר וחיזוק תחושת השייכות שלהם למקום.
- משאב לחיזוק כלכלת העיר – מושכים תיירים רבים, ובסביבתם מתפתחים עסקים רבים.

סעיף ג'

(1) + (2)

הדילמה של שימור מול פיתוח ב"עיר הלבנה" הוא שזהו מרכז העיר, עם מחירי קרקע גבוהים מאוד, המע"ר של תל אביב ושל מדינת ישראל, ביקוש גבוה למגורים ולמשרדים. כל שימור בניין משמעותו אי הקמתו של גורד שחקים שיענה על הביקוש הרב באזור זה. בנוסף התשתיות ישנות וברמה נמוכה, ושימור מבנים מקשה על פיתוח תשתיות, הרחבת כבישים ופיתוח אמצעי תחבורה נוספים. מהצד השני, אחד מגורמי המשיכה המרכזיים של אזור זה, הוא הבניינים המיוחדים, הבנייה הייחודית שרוצים לשמר ומעלה את הרצון והביקוש למגורים באזור זה.

שאלה מספר 3 – חברות רב לאומית וערי עולם

סעיף א'

חברה שיש לה סניפים ומפעלים ביותר ממדינה אחת. רוב החברות הרב לאומיות מחזיקות את הנהלותיהן ואת מרכזי הפיתוח במדינות המפותחות – צפון אמריקה, אירופה ויפן – משום שבהן מצוי כוח אדם משכיל ומיומן.

יתרון של כל אחד מהמאפיינים בנוגע למיקום של משרדי ההנהלה של חברה רב לאומית:

מגוון רחב של שירותים פרטיים ושירותים פיננסיים – כוח האדם העובד בחברות הרב לאומיות עובד שעות רבות, ואין לו תמיד הזמן ואו הרצון לעשות דברים מסוימים, כמו לבשל, לנקות את הבית וכד, ולכן שירותים רטיים במגוון רחב כמו שירותי נקיון, שירותי הסעדה, טייק אווי וכד מהווים יתרון לאוכלוסייה העובדת.

שירותי תקשורת מפותחים – לחברה מספר רב של סניפים שונים ברחבי העולם. על מנת לקיים קשר רציף, יעיל ומהיר יש צורך בתקשורת מפותחת, כמו העברת נתוני אינטרנט במהירות, חיבור ללווין על מנת לקיים שיחות ועידה, מספר רב של ערוצי תקשורת ועד

נמלי תעופה בינלאומיים – מהווים יתרון על מנת להגדיל את הנגישות לסניפי החברה בלכ רחבי העולם, על מנת לקיים פגישות מחוץ לעיר עצמה הדורשות טיסות קצרות או ארוכות, ובעיקר זמינות. פגישות עסקים.

סעיף ב'

השפעות מיקום חברות רב לאומיות בערי עולם על המאפיינים החברתיים תרבותיים של ערים אלו:

1. היווצרות אליטה בינלאומית לצד אליטה מקומית
2. התרחבות הפערים בין עושר לעוני בעיר
3. היווצרות רובעי מגורים נפרדים למהגרים ולעובדים זרים
4. השפה האנגלית כשפה גלובלית
5. רב תרבותיות חברתית

סעיף ג'

השפעות של מיקום חברות רב לאומיות על מאפייני המרחב העירוני:

- רשתות של בתי מלון ועסקים בצמוד למרכזים העסקיים
- התפצלות בין המע"ר הגלובלי למע"ר המקומי
- בנייה של רבי קומות בצמוד למרכזים העסקיים

שאלה מספר 4 – סחר עולמי וכלכלה גלובלית

סעיף א'

רפורמות בכלכלה

- **הסרת מכס על ייבוא מוצרים** - חשיפת השוק לסחורה מתחרה הן מבינת מבחר, הן מבחינת מחיר, והן מבחינה איכות.
- **צמצום מגבלות על סחר במטבע חוץ** - מאפשר זרימת הון ממדינה למדינה
- **הפחתת הסובסידיה על מוצרי צריכה מקומיים** – תחרות חופשית, הורדת מחירים וחשיפה לייבוא.
- **הפרטה של חברות ציבוריות** – התייעלות כלכלית, מעבר לרווחיות, כניסת חברות רב לאומיות.

סעיף ב'

גורמים אפשריים להבדלים בין צריכת המוצרים באינטרנט בין שוויץ לפרו:

1. אמצעי התקשורת והנגישות לאינטרנט בשוויץ גבוהים יותר לעומת פרו, משום ששוויץ מדינה מפותחת יותר עם תשתיות מפותחות יותר.
2. בשוויץ רמת ההכנסה גבוהה יותר לעומת פרו, לכן יש לאוכלוסייה יכולת לצרוך מוצרים ושרותים דרך האינטרנט לעומת פרו שם רמת ההכנסה והשכר נמוכים יותר.

סעיף ג'

יתרון לצריכת מוצרים באמצעות המרשתת:

- מחיר זול יותר במקרים רבים
- אין צורך לצאת מהבית – חסכון בזמן
- רכישה על בסיס חוות דעת – חכמת ההמונים

חסרון לצריכת מוצרים באמצעות המרשתת:

- במקרים רבים זהו מוצר מיובא כך שהתמ"ג נפגע
- פגיעה בעסקים המקומיים הפיזיים, חנויות, שפחות יקנו בהם והם יסגרו

שאלה מספר 5 – חקלאות במדינות מפותחות

סעיף א'

תמורות שיש להן השפעה על החקלאות

- **התפתחות טכנולוגיה ומחשוב** - שליטה ובקרה על מערכות השקיה ודישון בצורה יעילה יותר מרחוק. צמצום בכוח אדם. הגדלת תנובת היבולים.
- **עלייה במחיר התשומות לחקלאות** - הפסדים רבים, משום שמחירי התפוקות נמוכים לעיתים ממחיר התשומות, וכתוצאה מכך סגירת משקים חקלאיים רבים, או מכירתם לתאגידי ענק. צמצום העוסקים בחקלאות. לעיתים זול יותר לייבא מזון.
- **הפחתת הסובסידיות לתוצרת החקלאית** - עלייה בתשומות. ייקור מוצרים חקלאיים. לעיתים עדיף לייבא מוצרים אלו. חקלאים לא תמיד עומדים בנטל הכלכלי משום מחיר התפוקה נמוך
- **שיפור התחבורה הימית והאווירית** - יעילות בהעברת הסחורות החקלאיות, למרחקים גדולים יותר, בזמן קצר יותר. פתיחת שווקים חדשים.

סעיף ב'

מספר החוות החקלאיות בין 2010 ל- 2017 ירד מ 2.15 מיליון חוות לערך ל 2.04 מיליון חוות. הגודל הממוצע של החוות החקלאיות בארצות הברית בין 2010 ל- 2017 עלה מ - 425 אקרים בממוצע ל- 445 אקרים בממוצע.

סעיף ג'

- (1) חקלאות תאגידית – זוהי חקלאות שבה חברה מסחרית גדולה, חברה רב לאומית לעיתים, מנהלת אותה ומטפלת בגידול החקלאי לכל אורך הדרך - מן הייצור ועד השיווק, "מהזרע ועד הסופרמרקט".
- (2) חברות כלכליות גדולות, בחלקן חברות רב-לאומיות, קוננות שטחים חקלאים מבעלי המשקים הקטנים. חברות אלו משתלטות על החקלאות, תוך "דחיקה ודריסה" של המשקים החקלאיים המשפחתיים. בהשתלטות זו ישנה סכנה שחברות המזון הגדולות יעשו מונופול - תוך פגיעה בחקלאים ובצרכנים. דבר זה בא לידי ביטוי בגרף בו מספר המשקים החקלאיים קטן, משום שהן נרכשת על ידי חברות גדולות, ומצד שני שטח החוות גדל.

שאלה מספר 6 – פיתוח בר-קיימא

סעיף א'

- (1) פיתוח בר קיימא – זהו פיתוח סביבתי המבוסס על גישה המשלבת את צורכי הפיתוח והחברה עם צורכי הסביבה. לפי גישה זו, כל פיתוח בהווה צריך להתבצע תוך ראיית צורכי האוכלוסייה - הן בדור הזה הן בדורות הבאים.

(2) לפי אמנת פריז המדינות נדרשות להפחית את השיעור של פליטת גזי החממה בכדור הארץ. ברמה המקומית התרומה היא פחות זיהום אוויר במרחבים העירוניים בעיקר ובריכוזי התעשייה, ברמה העולמית זו הורדה וצמצום של ההתחממות הגלובלית ומניעת אולי עליית מפלס מי הים.

סעיף ב'

הפחתת צריכת מוצרים במדינות המפותחות תתרום להפחתת שיעור הפליטה של גזי חמה משום שכל תהליך ייצור מוצרים אלו דורש אנרגיה רבה, בתעשיות השונות, דבר אשר פולט גזי חממה, כמו כן ההובלה של מוצרים אלו בעיקר בין מדינות דורשת משאבי אנרגיה רבים אשר פולטים גזי חממה רבים.

סעיף ג'

(1) שני מקורות אנרגיה המקנים לה יתרון ביישום אמנת פריז :

אנרגיה הידרואקלטית
אנרגיה סולארית

(2) שימוש בכל אחד ממקורות אנרגיה אלו מסייע לפיתוח בר קיימא משום שאלו משאבים מתחדשים, מהם ניתן לייצר אנרגיה ללא תהליך של שריפת חומרי גלם, ולכן לא נפלטים לאוויר גזי חממה. זוהי אנרגיה ירוקה. בדרך זו ניתן לספק ולקיים את צורכי ההווה תוך התחשבות ומחשבה על הדורות הבאים.

שאלה מספר 7 – הכפר במדינות המתפתחות

סעיף א'

מכונס - תמונה 3

מפוזר - תמונה 1

קווי - תמונה 2

סעיף ב'

יתרון של הדגמים השונים :

דגם של יישוב מפוזר – בתי הכפר מפוזרים על פני השטח.

- **יתרון** – החקלאי קרוב לחלקת השדה שלו.
- **חסרון** – רחוק משטחים ציבוריים.

דגם של יישוב מקובץ – בתי הכפר סמוכים זה לזה והשדות מסביבם.

- **יתרון** – יותר קל לספק שירותים ותשתיות, חיי קהילה.
- **חסרון** – רחוקים מהשדות החקלאיים.

סעיף ג'

(1) גורמים פיזיים שהשפיעו בעבר על קביעת מיקומם של יישובים כפריים :

- **קרקע פורייה** - במקומות שבהם תנאים מתאימים לפיתוח חקלאי – בד"כ מישורים ועמקי נהרות, קרקע טובה ומים זמינים.

- **טופוגרפיה** - שיקולי ביטחון וחיסכון : היישוב נמצא בראש הר או גבעה – והשדות למרגלותיו.
- **אילוץ אקלימי** - באזור בלי הרבה משקעים - סמוך למעיין או מקור מים. או באקלימים גשומים לחקלאות בעל.
- קרבה למקור מים מתוקים – נהר, נחל, ימה, אגם, מעיין, נווה מדבר

(2) גורמים פיזיים פחות משפיעים היום על קביעת המיקום של היישובים הכפריים. במדינות המפותחות ידע, הון ומיכון רב הביאו לירידה בחשיבות התנאים הפיזיים, עליהם ניתן להתגבר.

- בעבר היה חשוב להיות קרוב מאוד **למקור המים** – והיום יש צינורות בהם ניתן להעביר מים להשקיה.
- **אקלים** – כיום ניתן לגדל בחממות ולהתגבר על אקלים קיצוני.